

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 332

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Ryszard Brol, Andrzej Sztando,
Andrzej Raszkowski



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Anna Grzybowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: K. Halina Kocur

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-488-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Zbigniew Grzymala: Możliwości wykorzystywania środków pomocowych z UE przez gminy polskie w nowej perspektywie finansowej 2014-2020 .	11
Marcin Broł: Problem efektywności partnerstwa publiczno-prywatnego w świetle teorii agencji	21
Andrzej Raszkowski: Tożsamość terytorialna w odniesieniu do rozwoju lokalnego.....	34
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Fragmentacja polityczna w organach uchwałodawczych polskich gmin – dynamika i zróżnicowanie przestrzenne	44
Anna Jasińska-Biliczak: Instrumenty wspierające sektor małych i średnich przedsiębiorstw na poziomie lokalnym – przykład powiatu nyskiego.....	54
Marian Maciejuk: Ewolucja form organizacyjno-prawnych prowadzenia działalności gospodarczej przez samorząd terytorialny.....	64
Joanna Kosmaczewska: Zakorzenie terytorialne jako czynnik rozwoju lokalnego.....	72
Alina Kulczyk-Dynowska: Turystyka w gminach tatrzańskich ze szczególnym uwzględnieniem roli Tatrzańskiego Parku Narodowego	81
Eliza Farelnek, Wioletta Wierzbicka: Miejska gospodarka lokalna w ujęciu holistycznym.....	91
Marcin Feltynowski: Wykorzystanie systemów informacji przestrzennej w procesach decyzyjnych – analiza decyzji o warunkach zabudowy w gminie Zawidz.....	100
Stefan Zawierucha: O gospodarowaniu odpadami na poziomie lokalnym	112
Cezary Brzeziński: Ekonomiczne konsekwencje polityki przestrzennej na przykładzie gminy wiejskiej Brzeziny	121
Piotr Zawadzki: <i>City placement</i> – nowy trend w działaniach promocyjnych polskich miast	131
Grzegorz Maśloch: Społeczno-gospodarcze uwarunkowania konsolidacji i dekonsolidacji jednostek samorządu terytorialnego w Polsce	140
Sławomira Hajduk: Innowacje w zarządzaniu rozwojem przestrzennym na poziomie lokalnym	149
Ewa M. Boryczka: Koncepcja <i>Town Centre Management</i> w procesie rewitalizacji obszarów śródmiejskich polskich miast	157
Bożena Kuchmacz: Aktywność społeczna jako czynnik rozwoju lokalnego.	168
Janusz Jędraszko: Diagnoza bezrobocia osób niepełnosprawnych w powiecie jeleniogórskim.....	179

Justyna Adamczuk: Media społecznościowe jako narzędzie kreowania wizerunku jednostek samorządowych na przykładzie samorządów lokalnych powiatu jeleniogórskiego	189
Jarosław Klosowski, Sergiusz Najar: Pozycja transgraniczna Jeleniej Góry: korzyści i bariery dla rozwoju	200
Agnieszka Krześ: Rozwój Wrocławskiego Obszaru Metropolitarnego oparty na zasobach endogenicznych – wybrane aspekty	211

Summaries

Zbigniew Grzymała: The possibility of using aid funds from the EU by Polish municipalities in the new financial perspective 2014-2020.....	20
Marcin Broł: Efficiency problem of the public-private partnerships from the perspective of agency theory	33
Andrzej Raszkowski: Territorial identity in terms of local development	43
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Political fragmentation in communal councils in Poland – dynamics and spatial differentiation.....	53
Anna Jasińska-Biliczak: Instruments supporting SMEs sector at the local level – example of the nyski powiat.....	63
Marian Maciejuk: The evolution of organizational and legal forms related to running business activities by local government	71
Joanna Kosmaczewska: Territorial embeddedness as a local development factor	80
Alina Kulczyk-Dynowska: Tourism in Tatra municipalities with particular focus on the role of the Tatra National Park	90
Eliza Farelnik, Wioletta Wierzbicka: Local economy of the city in the holistic perspective	99
Marcin Feltynowski: Use of GIS in decision-making process – analysis of planning permissions in Zawidz commune.....	111
Stefan Zawierucha: About waste management at the local level	120
Cezary Brzeziński: The economic impact of spatial policy on the example of Brzeziny rural community	129
Piotr Zawadzki: City placement – a new trend in promotional activities of Polish towns.....	139
Grzegorz Maśloch: Socio-economic conditions of consolidation and deconsolidation of local government entities in Poland.....	148
Sławomira Hajduk: Innovations in spatial management at the local level.....	156
Ewa M. Boryczka: The concept of <i>Town Centre Management</i> in the urban regeneration process of Polish cities centres	167
Bożena Kuchmacz: Social activity as a factor of local development.....	178
Janusz Jędraszko: Diagnosis of unemployment of people with disabilities in the Jelenia Góra powiat	188

Justyna Adamczuk: Social media as an instrument for the creation of local government image. An example of local government of the jeleniogórski powiat	199
Jarosław Kłosowski, Sergiusz Najar: Transborder positions of Jelenia Góra: benefits and barriers to the development.....	210
Agnieszka Krześ: Development of Wrocław Metropolitan Area based on the endogenous resources – chosen aspects	220

Andrzej Raszkowski

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

TOŻSAMOŚĆ TERYTORIALNA W ODNIESIENIU DO ROZWOJU LOKALNEGO

Streszczenie: W opracowaniu poruszone zostały zagadnienia dotyczące tożsamości terytorialnej w relacji do rozwoju lokalnego. Na wstępie przedstawiono wybrane definicje, teoretyczne aspekty tożsamości terytorialnej oraz rozwoju lokalnego, z uwzględnieniem zjawiska więzi emocjonalnej społeczności z miejscem swojego zamieszkania. W dalszej części zaprezentowano wybrane, pozytywne obszary wpływu, powiązania tożsamości terytorialnej z procesem rozwoju lokalnego, wśród których wymienić można wartości społeczne, transfer wiedzy, samoreprodukcję, ostrożne implementowanie zewnętrznej wiedzy i rozwiązań, promocję terytorialnych zasobów, jakość i efektywność lokalnej polityki, zrównoważony rozwój, kreatywność społeczności oraz markę miejsca. Ponadto zwrócono uwagę na wzrost znaczenia tożsamości terytorialnej w programowaniu nowych ścieżek rozwoju lokalnego.

Słowa kluczowe: tożsamość terytorialna, rozwój lokalny, jednostka terytorialna.

DOI: 10.15611/pn.2014.332.03

1. Wstęp

Problematyka dotycząca zagadnień rozwoju lokalnego oraz tożsamości terytorialnej jest stosunkowo obszernie badana i opisywana w literaturze przedmiotu. Relacje, zależności między tymi zjawiskami nie są już tak dogłębnie analizowane. Tożsamość terytorialna wydaje się interesującym przedmiotem badań w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek terytorialnych różnych szczebli (lokalnego, regionalnego, krajowego), ponieważ nawiązuje do jakości i kształtu relacji międzyludzkich, trwałości kapitału społecznego, które mają wpływ na ten rozwój. Ponadto poziom tożsamości terytorialnej wpływa na cały szereg zjawisk pośrednio lub bezpośrednio oddziałujących na proces rozwoju lokalnego, wśród których można wymienić na przykład wizerunek miejsca, poczucie osobistej wartości, zaufanie do władz samorządowych, partycypację w rozwiązywaniu lokalnych problemów, ewentualne plany zmiany miejsca zamieszkania, pielęgnowanie tradycji czy też docenianie znaczenia dziedzictwa kulturowego.

Z punktu widzenia rozwoju lokalnego jest istotne, by tożsamość terytorialna nie opierała się wyłącznie na wydarzeniach z przeszłości, reminiscencjach, lecz funk-

cjonowała w zdeterminowanym historycznie wymiarze. Spiwem tej tożsamości w obecnych czasach powinna być wspólna wizja przyszłości, rozwoju swojego miejsca zamieszkania, dążenie do poprawy warunków życia. Tożsamość oparta na takich wartościach przyczynia się do wzrostu poziomu społecznej motywacji do działania, aktywizacji zawodowej, tworzenia środowiska sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorczości. W ramach analizy zjawiska tożsamości terytorialnej podkreśla się również, poza przywiązaniem do określonego miejsca, występujące przekonanie o jego korzystnym oddziaływaniu, wyjątkowej kulturze i wartościach.

Pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości terytorialnej coraz częściej ma swoje odzwierciedlenie w strategiach rozwoju jednostek terytorialnych na poziomie celów strategicznych, operacyjnych lub działań do realizacji. Jest to o tyle istotne, że wspomniane strategie w sposób bezpośredni oddziałują na rozwój lokalnego poprzez projekty realizowane w ramach procesu ich implementacji.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie wybranych zagadnień związanych z tożsamością terytorialną, które odnoszą się do jej pozytywnego wpływu oraz relacji z procesem rozwoju lokalnego.

2. Definiowanie tożsamości terytorialnej i rozwoju lokalnego

W kontekście definiowania pojęcia tożsamości terytorialnej można wyjść od charakterystyki społeczności terytorialnej, którą można postrzegać jako grupę osób powiązanych z określonym terytorium systemem relacji, usankcjonowanych przez różne instytucje, mających wspólne wartości i odróżniających się od innych zbiorowości zgodnie z zasadą odrębności. Zasada odrębności odnosi się wtedy do odczucia, że nasza grupa społeczna, dzięki pewnym cechom, jest inna od pozostałych. Przedstawiciele społeczności terytorialnej mają więc poczucie wspólnych, podstawowych wartości, przywiązania do danego terytorium oraz własnej odmienności w stosunku do innych społeczności. Ponadto społeczność terytorialna, w przeciwieństwie do społeczności bezterytorialnej, która funkcjonuje jedynie na bazie wspólnych wartości i celów do osiągnięcia, przyporządkowana jest zazwyczaj do określonych granic administracyjnych [Kornblum 2011, s. 131].

W literaturze przedmiotu funkcjonuje stosunkowo dużo definicji tożsamości terytorialnej, które jednocześnie cechują się pewnymi rozbieżnościami. Na potrzeby niniejszego opracowania możemy przyjąć w uproszczeniu, że jest to poczucie identyfikacji z określonym fragmentem przestrzeni, który postrzegamy jako część samych siebie. Warto podkreślić w tym miejscu, że relewantnym wyznacznikiem tożsamości terytorialnej jest występowanie więzi emocjonalnej z danym miejscem, otaczającym nas krajobrazem, środowiskiem naturalnym, społecznością zamieszkującą ten obszar, wytworami kultury materialnej i duchowej oraz szeroko rozumianym dziedzictwem kulturowym [Allmendinger, Tewdwr-Jones 2006, s. 14; Miranda, Adib 2007, s. 19; Malikowski, Pokrzywa 2010, s. 118; Deffner, Mataxas 2010, s. 50]. W aspekcie wspomnianej więzi emocjonalnej dziedzictwo kulturowe ma szczególne

znaczenie z uwagi na budowanie poczucia dumy ze swojego miejsca egzystencji, dokonań minionych pokoleń, jest też spoiwem tożsamości łączącym obecne czasy z odziedziczonymi wartościami, które można wykorzystać w budowaniu lepszej przyszłości. Zamieszkiwanie lub przebywanie w określonym miejscu dostarcza nam całego zestawu odczuć, wrażeń, wpływa na percepcję postrzegania rzeczywistości. W zależności od skali pozytywnych doznań kształtuje się nasze przywiązanie i w dłuższym okresie się z nim utożsamianie [Hague 2005, s. 4].

Z marketingowego punktu widzenia tożsamość jednostki terytorialnej określana jest jako całościowy, wielowymiarowy obraz wykreowany w wyniku długotrwałego, planowanego oraz racjonalnego działania wyrażającego się w przekonywaniu i upowszechnianiu w bliższym i dalszym otoczeniu jego cech, funkcji i właściwości. Innymi słowy, jest to celowo zestawiony zbiór informacji o danym miejscu, przekazywany do grup odbiorców wewnętrznych i zewnętrznych celem uzyskania pożądanego efektu, zbudowania właściwego, pożądanego wizerunku jednostki. Wspomniane informacje dotyczyć mogą atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej, transportu i zaopatrzenia, ochrony zdrowia i opieki społecznej, telekomunikacji, jakości administracji lokalnej, sportu i rekreacji, kultury, instytucji otoczenia biznesu, funkcjonowania systemu całościowej identyfikacji czy wspierania przedsiębiorczości przez władze lokalne [Szromnik 2010, s. 136].

W tym miejscu należałoby poruszyć przestrzenny aspekt tożsamości terytorialnej, którą możemy rozpatrywać w relacji do różnych podziałów geograficznych, administracyjnych. W niniejszym opracowaniu poruszana w nim tematyka odnosi się głównie do tożsamości na poziomie lokalnym (miasto, gmina), ewentualnie subregionalnym (powiat), pośrednio regionalnym (województwo). Zagadnienia dotyczące tożsamości nawiązującej do własnego gospodarstwa domowego, rodziny, przyjaciół, dzielnicy czy też tożsamości narodowej, europejskiej i globalnej mogą wymagać odmiennego podejścia badawczego, metodologicznego. We współczesnym świecie poszczególne wymiary tożsamości terytorialnej przenikają się wzajemnie, tworząc swoistą sieć percepcji własnej przynależności i odrębności [Raszkowski 2013, s. 227-228].

Należy zaznaczyć, że definiowanie rozwoju w skali lokalnej, z uwagi na złożoność tego pojęcia, jest relatywnie skomplikowane i wymyka się jednoznaczności. W literaturze przedmiotu można spotkać podejście, w którym determinantą trwałego, zrównoważonego rozwoju lokalnego jest współzależność i integralność rozwoju w długim okresie, w obszarach podsystemów gospodarczego, społecznego i przyrodniczego, mające swój materialny wyraz w określonym użytkowaniu i zagospodarowaniu przestrzeni geograficznej [Markowski 2008, s. 14]. Rozwój lokalny można w uproszczeniu rozumieć jako proces zmian zachodzących w mieście, gminie wiejskiej lub miejsko-wiejskiej lub inaczej określonym lokalnym układzie społeczno-terytorialnym charakteryzującym się określonymi cechami przestrzeni, gospodarki i kultury oraz lokalną preferencją potrzeb i hierarchią wartości [Brol 1998, s. 9-10]. Interesująca wydaje się definicja rozwoju lokalnego charakteryzująca go jako proces

zróżnicowania i wzbogacania aktywności ekonomicznej i społecznej na określonym terytorium, przejawiający się mobilizacją i koordynacją własnych zasobów i energii [Jewtuchowicz 1995, s. 87]. W kontekście tej definicji tożsamość terytorialna, ze swoim przywiązaniem do danego miejsca oraz emocjonalnym bagażem ułatwiającym motywację do działań, aktywności na rzecz poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej, wydaje się istotnym zjawiskiem mogącym oddziaływać na proces rozwoju lokalnego. Należy zauważyć, że w ostatnich latach zagadnienia związane z rozwojem lokalnym koncentrują się również na poprawie jakości życia społeczności, która powinna być jednym z efektów tego rozwoju [Pike, Rodriguez-Pose, Tomaney 2006, s. 3-4].

3. Potencjalne obszary wpływu tożsamości terytorialnej na proces rozwoju lokalnego

Można przyjąć założenie, że rozwój lokalny jest procesem w znacznym stopniu uzależnionym od aktywności i kreatywności społeczności lokalnej oraz jej samorządowych przedstawicieli, czyli władz lokalnych. Genezy tej aktywności upatruje się w uświadomieniu sobie przez społeczności własnych możliwości i potencjałów w zakresie diagnozowania i rozwiązywania lokalnych problemów. W kontekście tych założeń rozwój lokalny może być wyrazem poszukiwania niezależności i wyjątkowości oraz tożsamości terytorialnej.

Poniższe zestawienie potencjalnych obszarów oddziaływania tożsamości terytorialnej na rozwój lokalny (tab. 1) powstało na bazie pogłębionej analizy literatury przedmiotu, opiera się również na wieloletnich doświadczeniach praktycznych we współpracy na rzecz praktyki gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem jednostek samorządu terytorialnego oraz sektora organizacji pozarządowych.

Tabela 1. Obszary oddziaływania tożsamości terytorialnej na proces rozwoju lokalnego

Obszar oddziaływania	Charakterystyka
Wartości społeczne	Tożsamość terytorialna przyczynia się do wzmacniania lokalnie odczuwanych, wspólnie dzielonych, dominujących wartości etycznych i behawioralnych. W niektórych przypadkach sama tożsamość opiera się na dzieleniu tych wartości, które postrzegane są przez lokalne społeczności jako namacalny wyraz ich kulturowej odrębności, wyjątkowości. W odniesieniu do rozwoju społeczno-gospodarczego określonej przestrzeni wartości te pozwalają na podnoszenie poziomu produktywności, relacji handlowych, komunikacji w biznesie. Ponadto sprzyjają rozwijaniu się tych form konkurencji i współpracy, które powstają na bazie rdzennych, endogenicznych potencjałów lokalnych społeczności. Wartości społeczne są także cenne w procesie budowy społeczeństwa obywatelskiego, partycypacyjnego, które jest istotnym komponentem dynamizowania rozwoju lokalnego.

Tabela 1, cd.

Transfer wiedzy	Przyczynianie się tożsamości do wzrostu poziomu międzypokoleniowego transferu wiedzy i doświadczenia, włączywszy w to niekodyfikowane, nieuporządkowane wiadomości. Występują tutaj również zjawisko emocjonalnego, sentymentalnego przywiązania do lokalnie powstałych idei, koncepcji rozwojowych oraz silna skłonność do wykorzystywania w procesie rozwoju tego kognitywnego dziedzictwa. Sam transfer wiedzy, a właściwie jego efektywność w docieraniu do grup docelowych odbiorców, jest immanentnym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego w skali lokalnej, jak również na innych szczeblach podziału przestrzeni.
Poczucie przynależności	Poczucie przynależności uosabia prawdopodobnie najbardziej klasyczne powiązanie pomiędzy tożsamością terytorialną a rozwojem lokalnym. Wspomniana przynależność spaja lokalny system społeczno-gospodarczy i ukierunkowuje działania kreatorów lokalnej rzeczywistości na rzecz wykorzystywania swoich biznesowych powiązań, przewag konkurencyjnych w celu wspomagania rozwoju swojego miejsca egzystencji. Jako jeden z przykładów siły oddziaływania poczucia przynależności na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy podaje się presję wywieraną na rodzime przedsiębiorstwa, mającą zapobiec ewentualnym procesom delokalizacji planowanym przez te podmioty. Efektywność wywieranej presji jest tym silniejsza, im silniejszy jest poziom ogólnego poczucia przynależności do danego miejsca. Z drugiej strony przedstawiciele świata biznesu sami są częścią lokalnego systemu, takową presję mogą wywierać na innych aktorów lokalnej sceny, partycypując w pielęgnowaniu poczucia przynależności.
Samoreprodukcja	Kolejnym przykładem, w jaki sposób tożsamość terytorialna może wpływać na dynamizowanie rozwoju lokalnego, jest potencjalne występowanie procesów samoreprodukcyjnych w lokalnej gospodarce. Przyjmuje się tutaj założenie występowania silnych powiązań aktywności ekonomicznych z danym miejscem. Powiązania te są na tyle zakorzenione w danym lokalnym systemie, że mogą one zostać stosunkowo szybko odtworzone, zreplikowane w razie wahań koniunkturalnych, kryzysów. Przyczyniać się to może do większej stabilności lokalnej gospodarki, wspomagając jej rozwój.
Ostrożne implementowanie zewnętrznej wiedzy i rozwiązań	Cechą tożsamości terytorialnej powiązaną ze wspomnianymi procesami samoreprodukcyjnymi i stabilności jest występowanie reakcji (mechanizmów) obronnych na zmiany, co owocuje selektywną, stopniową percepcją oraz absorpcją zewnętrznych bodźców. Po części jest to powodowane silnym przywiązaniem do lokalnych rozwiązań i zasobów wiedzy. Nie oznacza to automatycznie zamykania się lokalnych systemów społeczno-gospodarczych na zmiany, innowacyjne rozwiązania, stanowi bardziej o ostrożnym i krytycznym nastawieniu do zewnętrznych trendów. Tożsamość terytorialna jest swoistym filtrem pozwalającym na lepsze dopasowywanie endogenicznych i egzogenicznych czynników rozwojowych do lokalnej rzeczywistości. Krytyczne nastawienie do zmian z zewnątrz, z pozoru niekorzystne dla rozwoju lokalnego, może go wspomagać poprzez lepsze dopasowanie innowacyjnych procesów do potrzeb lokalnych podmiotów, nie zaburzając przy tym równowagi systemu społeczno-gospodarczego.

Promocja terytorialnych zasobów	Można przyjąć, że jednym z elementów endogenicznego rozwoju lokalnego jest zdolność lokalnych społeczności do promowania miejsca swojego zamieszkania, ze szczególnym uwzględnieniem tych unikatowych zasobów, które stanowią podstawę do różnicowania na tle innych jednostek oraz podnoszenia poziomu konkurencyjności określonej przestrzeni. Ponadto wykorzystanie potencjału tych zasobów powinno mieć swoje odzwierciedlenie w zapisach strategii rozwoju lokalnego. Skuteczna promocja terytorialnych zasobów nie opiera się jedynie na istotnych kompetencjach lokalnych podmiotów, lecz także na społecznej wrażliwości, przenikającej się z tożsamością terytorialną, przywiązaniem do posiadanych zasobów. Należy zaznaczyć, że bogactwo kulturowe miejsca stanowi swoistą bazę, punkt odniesienia dla zjawiska tożsamości. Wspomniany potencjał kulturowy może jednocześnie ukierunkowywać strategiczne działania, projekty istotne dla rozwoju lokalnego.
Jakość i efektywność lokalnej polityki	Związek pomiędzy polityką prowadzoną w skali lokalnej i tożsamością terytorialną jest stosunkowo silny, dotyka jednocześnie wielu sfer funkcjonowania lokalnego systemu społeczno-gospodarczego. Jednym z bardziej istotnych wyrazów takiego powiązania jest polityka oparta na konsensusie społecznym oraz planowanie partycypacyjne, przy współdziałaniu lokalnych liderów, kreatorów procesów rozwojowych. Silna tożsamość terytorialna przyczynia się do podnoszenia poziomu politycznego przyzwolenia, konsensusu na rzecz rozwiązywania problemów rozwoju lokalnego. Z drugiej strony obniża ona tendencje do występowania zachowań niekorzystnych, opartych na sprzecznej ideologii i oportunistycznych. W lokalnym wymiarze implementowanie efektywnego modelu polityki gospodarczej i społecznej będzie łatwiejsze, jeśli zostanie oparte na tożsamości przenikającej i legitymizującej polityczne wybory. Ponadto obrane w takich uwarunkowaniach cele i strategię rozwoju lokalnego mogą liczyć na wsparcie i zrozumienie ze strony aktorów lokalnej sceny, którzy przyjmą te kierunki rozwojowe za własne i będą współuczestniczyć w ich realizacji.
Zrównoważony rozwój	Poczucie tożsamości w lokalnej skali przejawia się m.in. sentymentalnym przywiązaniem do otaczających nas krajobrazów, przyrody, wartości kulturalnych danego miejsca. Określone systemy terytorialne dążą do reguły do zachowania oraz promowania tych wartości. Wspomniane zachowanie wartości nie ogranicza się jedynie do materialnych, namacalnych obiektów terytorialnych, dotyczy również sfery niematerialnej, etyki, wartości moralnych, kulturalnych. Tożsamość terytorialna sprzyja rozwojowi opartemu na modelach zrównoważonego rozwoju, przy założeniu, że rozwój zrównoważony oparty jest na wartościach i specyfice lokalnego systemu terytorialnego. Poprzez zaangażowanie lokalnej społeczności jest on jednocześnie bardziej efektywny. Należy dodać, że zrównoważony rozwój lokalny nie powinien być postrzegany (tylko) przez pryzmat środowiska ekologicznego, równie istotne są obszary gospodarki, społeczeństwa, kultury. Ponadto rozwój lokalny z wykorzystaniem potencjału kulturowego daje większą możliwość stworzenia zbalansowanego, spójnego systemu terytorialnego.
Kreatywność społeczności	W jednym z teoretycznych ujęć kreatywność oznacza zdolność do tworzenia znaczących nowych form, charakteryzujących się zasadniczo dwiema cechami, którymi są innowacyjność i użyteczność. Obie te cechy są korzystne z punktu widzenia rozwoju lokalnego. Można założyć, że kreatywność współtworzą trzy, równie ważne, komponenty: wiedza, twórcza wyobraźnia oraz motywacja (aktywna postawa). Zatem kreatywność oznacza również umiejętność działania

Tabela 1, cd.

	na podstawie posiadanej wiedzy oraz wyobraźni wspieranej przez motywację. Przez połączenie tych trzech determinantów w jeden paradygmat i utrzymanie właściwych proporcji można osiągnąć sukces w procesie budowania innowacyjności i kreatywnych inicjatyw. Kreatywność oparta na wymienionych elementach wydaje się jedną z ważniejszych cech społecznych w nowoczesnym rozwoju społeczno-gospodarczym. Wysoki poziom tożsamości terytorialnej sprzyja kształtowaniu kreatywnych postaw, wyzwala ludzkie potencjały. Przywiązanie emocjonalne do określonego miejsca zwiększa prawdopodobieństwo podejmowania działań prorozwojowych. Poczucie bycia częścią lokalnego systemu społeczno-gospodarczego oraz znajomość zasad jego funkcjonowania wyzwala pokłady kreatywnych inspiracji, pozwala na lepsze dopasowanie nowatorskich rozwiązań do lokalnych potrzeb rozwojowych.
Marka miejsca	Rozpoznawalna marka miejsca jest jednym z elementów mogących przyczyniać się do dynamizowania rozwoju lokalnego. Jednostki terytorialne, które charakteryzują się silną marką, mają ułatwione zadania w kontekście pobudzania sfery przedsiębiorczości oraz aktywizacji społeczności lokalnej, przejawiającej się m.in. większą partycypacją w rozwiązywaniu lokalnych problemów rozwojowych. Ponadto marka pozwala na efektywniejsze ekspozowanie posiadanych zasobów, potencjałów, może być pozytywnym źródłem energii, katalizatorem twórczych inicjatyw i koncepcji. Jednocześnie marka powiązana jest z tożsamością terytorialną poprzez wzmacnianie prestiżu i poczucia dumy z miejsca egzystencji, przynależności do wyjątkowej wspólnoty lokalnej, możliwości wyróżnienia się spośród innych jednostek terytorialnych. Marka pozwala niwelować, w pewnym zakresie, negatywne informacje o terytorium pojawiające się w bliższym i dalszym otoczeniu oraz wspomaga proces wzrostu odczuwania zadowolenia z życia, będącego wypadkową sytuacji materialnej oraz wewnętrznej samooceny przedstawicieli społeczności lokalnej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Pollice 2003; Kotler i in. 1999; Govers, Go 2009; Anholt 2010; Raszkowski 2012; Florida 2002].

Przedstawione interakcje, zależności między tożsamością terytorialną a rozwojem lokalnym, mają charakter poglądowy i nie stanowią zamkniętego zestawienia. Wśród barier rozwoju lokalnego powiązanych z tożsamością terytorialną wymienić można niską aktywność społeczności lokalnych, która wynika z braku zaufania do elit politycznych i biznesowych, koncentracji całej energii życiowej na zapewnieniu bytu rodzinie, trudnej sytuacji materialnej, poczucia braku wpływu na rzeczywistość, krótkiego okresu zamieszkiwania na danym terenie. Niebezpiecznym zjawiskiem jest zwłaszcza poczucie bezsilności, braku możliwości współtworzenia swojej przyszłości i partycypacji w rozwoju lokalnym, które powinno być niwelowane poprzez zintensyfikowane działania instytucji odpowiedzialnych za inicjatywę włączenia społecznego.

4. Podsumowanie

Na podstawie dotychczasowych rozważań sformułowano kilka wniosków i rekomendacji, które mogą okazać się pomocne w kontekście stymulowania rozwoju lokalnego wykorzystującego potencjał zjawiska tożsamości terytorialnej:

- We współczesnym świecie mamy do czynienia ze zjawiskami, które są pozornie odległe od siebie w relacji do planowanych działań rozwojowych, biznesowych strategii. Z jednej strony mamy do czynienia z globalizacją, standaryzacją, formatowaniem oferty rynkowej, z drugiej ze zjawiskiem tożsamości terytorialnej, przywiązaniem do lokalnych produktów, dziedzictwa kulturowego, marki miast i regionów. Dynamizowanie rozwoju lokalnego można oprzeć w tym wypadku na podejściu sprowadzającym się do zasady „myśl globalnie, działaj lokalnie”. Planowanie może mieć szeroki wymiar terytorialny (międzynarodowy, krajowy, regionalny), natomiast konkretne działania biznesowe, inwestycje władz publicznych uwzględniać powinny specyfikę i oczekiwania lokalnych społeczności, przy poszanowaniu ich wartości i preferencji rozwojowych. Zasada ta od pewnego czasu z powodzeniem stosowana jest przez największe korporacje międzynarodowe (dywersyfikacja ogólnej oferty pod konkretne rynki docelowe), może mieć także swój wyraz w projektach realizowanych ze środków publicznych, włączywszy w to projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej.
- Wzmacnianie tożsamości terytorialnej powinno być procesem, który bazuje jednocześnie na uwypuklaniu, promowaniu lokalnych i regionalnych zasobów oraz niwelowaniu dysproporcji rozwojowych w poszczególnych częściach kraju. Występowanie istotnych różnic w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego nie jest zjawiskiem korzystnym czy też obojętnym. Lokalne społeczności nie funkcjonują w próżni, ich system terytorialny jest zawsze częścią większego systemu. Równomierny rozwój krajowej przestrzeni jest zatem pożądanym z lokalnego punktu widzenia.
- W obliczu problemów demograficznych oraz obserwowanego procesu emigracji, szczególnie młodych, wykształconych mieszkańców, tożsamość terytorialna jawi się jako jeden z elementów mogących przeciwdziałać tym zjawiskom, które są niekorzystne z punktu widzenia rozwoju lokalnego. Osoby zadowolone ze swojego miejsca zamieszkania, przywiązane do lokalnych wartości i otoczenia mogą odczuwać mniejszą presję wyjazdu oraz planować powiększenie rodziny. Należy dodać, że wspomnianych, niekorzystnych zjawisk nie da się całkowicie wyeliminować, ponieważ są one często związane z poszukiwaniem lepszych warunków życia, czego lokalne systemy terytorialnie nie zawsze są w stanie zapewnić.
- Efektywne funkcjonowanie organizacji pozarządowych wpływa pozytywnie na proces rozwoju lokalnego. Podobnie będzie w przypadku wzmacniania tożsamości terytorialnej. Wynika to z kilku przesłanek, wśród których wymienić można

współpracę organizacji pozarządowych z władzami lokalnymi, zazwyczaj dobre rozeznanie w lokalnych problemach rozwojowych, barierach wzrostu, wywodzenie się przedstawicieli organizacji ze społeczności lokalnych. Organizacje pozarządowe stanowią ponadto swoisty kanał komunikacji dla innych podmiotów ze społecznością lokalną, reprezentują jej interesy, są partnerem dla władz lokalnych w tworzeniu i implementacji strategii rozwoju lokalnego. Ilość, a przede wszystkim skuteczność działań organizacji pozarządowych jest pewną przesłanką poziomu tożsamości terytorialnej. W ostatnich latach wspomniane organizacje mają możliwość współfinansowania swojej działalności ze środków Unii Europejskiej, co znacznie poszerza potencjalne spektrum projektów do realizacji.

W ramach podsumowania można jeszcze zwrócić uwagę na znaczenie tożsamości terytorialnej w programowaniu ścieżek rozwoju lokalnego. Programy rozwojowe powinny być konstruowane z uwzględnieniem preferencji i oczekiwań społeczności lokalnych. W ten sposób z jednej strony zapewniamy dostarczanie dóbr i usług, które optymalnie zaspokajają potrzeby społeczne, z drugiej zaś mamy większą szansę na konsensus rozwojowy, aktywność społeczności oraz partycypacyjną postawę. Wiedzę na temat oczekiwań społecznych oraz samego poziomu i struktury tożsamości terytorialnej można uzyskać drogą prowadzenia badań ankietowych czy też warsztatów strategicznych.

Literatura

- Allmendinger P., Tewdwr-Jones M., *Territory, identity and spatial planning*, [w:] *Territory, Identity and Spatial Planning. Spatial governance in a fragmented nation*, eds. M. Tewdwr-Jones, P. Allmendinger, Routledge, New York 2006.
- Anholt S., *Places. Identity, Image and Reputation*, Palgrave Macmillan, New York 2010.
- Brol R., *Zarządzanie rozwojem lokalnym. Definicje, cele, zasady i procedury*, [w:] *Zarządzanie rozwojem lokalnym. Studium przypadków*, red. R. Brol, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Wrocław 1998.
- Deffner A., Mataxas T., *Place marketing, local identity and branding cultural images in Southern Europe: Nea Ionia, Greece and Pafos, Cyprus*, [w:] *Towards Effective Place Brand Management. Branding European Cities and Regions*, eds. G. Ashworth, M. Kavaratzis, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2010.
- Florida R., *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*, Basic Books, New York 2002.
- Govers R., Go F., *Place Branding. Global, Virtual and Psychological Identities, Constructed, Imagined and Experienced*, Palgrave Macmillan, New York 2009.
- Hague C., *Planning and place identity*, [w:] *Place identity, participation and planning*, eds. C. Hague, P. Jenkins, Routledge, New York 2005.
- Jewtuchowicz A., *Strategie rozwoju dużych miast i ich wpływ na proces transformacji gospodarki*, [w:] *Strategie rozwoju wielkich miast*, red. R. Domański, Wydawnictwo PAN KPZK, Warszawa 1995.
- Kornblum W., *Sociology in the Changing World*, Cengage Learning, Andover 2011.

- Kotler P., Asplund C., Rein I., Heider D., *Marketing Places Europe*, Prentice Hall, London 1999.
- Malikowski M., Pokrzywa M., *Ruchliwość przestrzenna a tożsamość terytorialna na przykładzie wybranych kategorii mieszkańców województwa podkarpackiego*, [w:] *Tożsamość terytorialna w różnych skalach przestrzennych*, red. Z. Rykiel, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2010.
- Markowski T., *Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] *Gospodarka regionalna i lokalna*, red. Z. Strzelecki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Miranda C., Adib A., *Sustainable development and the territorial approach: Identities and typologies*, Comuniica, Inter-American Institute for Cooperation on Agriculture, May-August, Third Year 2007.
- Pike A., Rodriguez-Pose A., Tomaney J., *Local and Regional Development*, Routledge, New York 2006
- Pollice F., *The role of territorial identity in local development processes*, Proceedings of the Conference The Cultural Turn in Geography, Landscape Construction and Cultural Identity, University of Trieste, Trieste 2003.
- Raszkowski A., *City Brand in Relation to Local Development*, „Nauki Społeczne=Social Sciences” 2012 nr 1(5), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2012.
- Raszkowski A., *Marketing miejsc w kontekście wzmacniania i kształtowania tożsamości terytorialnej*, [w:] *Marketing przyszłości. Trendy. Strategie. Instrumenty. Orientacja marketingowa jednostek samorządu terytorialnego i instytucji publicznych*, red. A. Smalec, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 775, Problemy Zarządzania, Finansów i Marketingu nr 30, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2013.
- Szromnik A., *Marketing terytorialny. Miasto i region na rynku*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.

TERRITORIAL IDENTITY IN TERMS OF LOCAL DEVELOPMENT

Summary: The study discusses problems of territorial identity related to local development. The introduction presents selected definitions, theoretical aspects of territorial identity and local development, including emotional bond phenomenon of local community with the place of residence. Next the author presents selected, positive areas of impact, relations between territorial identity and local development process, among which the following can be listed: social values, knowledge transfer, self-reproduction, careful implementation of both external knowledge and solutions, promotion of territorial resources, local policy quality and efficiency, sustainable development, local community creativity, place branding. Additionally, attention is paid to the increasing importance of territorial identity in the new local development paths programming.

Keywords: territorial identity, local development, territorial unit.